

Примена логотерапије у образовно-васпитном раду

У модерним друштвима заснованим на знању има се утисак да се значај васпитања и образовања смањује. Развој и унапређење информационе и рачунарске технологије из темеља је променио друштвену свест и вредновање знања заснованог на информацијама. Данас су подаци лако доступни на интернету, непрестано се увећавају, све су детаљнији, са мање или више демократским процесом контроле и побољшања, поузданости и поверења. Оваква врста знања довела је до тога да се у данашње време чини готово немогуће изгледати некако образовано без огромне количине знања у глави или, макар, при руци. Меморисање чињеница и података данас се претпоставља као основ образовања. Прилично је уобичајена идеја да само пука доступност знања већ представља једини основни услов за образовање уопште. На овај начин образовање се тумачи у врло редукционистичкој квантитативној перспективи.

Међутим, образовање је прилично избалансирана мешавина прикупљања информација и креативне и рационалне употребе тих информација закључивањем, извођењем, извлачењем последица и предвиђањем будућих ситуација у циљу побољшања међуљудских односа, односно заједничког живот.

Квантификација образовања је неизбежна последица капиталистичког система у коме је непрекидни напредак у подели рада, производњи и продуктивности заснован на овом облику знања и у коме је квантификација неопходна како би се продуктивност учинила мерљивом односно, економски исплативом.

Последице су кобне и већ су у великој мери уочљиве. Свођење образовања на количину чињеница и података са којима нека особа располаже, утицало је на став младих према образовању, учењу, па чак и личном развоју. Да би преживели и успели у оваквим околностима, млади морају учити све више и више - посебно корисне, практичне ствари. Морају бити стручњаци, штребери, са високо развијеним специјалним вештинама, да скоро свакодневно ажурирају своје знање. Овај захтев се назива „целоживотно учење“, што уопште није лоше и већина људи га већ ради природно. Али, у савременом радно активном периоду садржај додатног, целоживотног учења више је ограничен на практичне, примењиве ствари, а темпо је прилично висок, јер се људско знање широм света удвостручује готово сваких 15 година.

Такође, образовни системи су дизајнирани за ефикасност како би произвели врло образоване и ефикасне „радне пчеле“ за високо софистицирано тржиште рада. Резултат: огроман притисак на родитеље, наставнике, васпитаче и оне који највише пате - младе. Да би пратили темпо повећања знања, млади људи немају много времена за истраживање различитих начина интересовања и учења или за експериментисање са различитим радним биографијама, односно каријером. Као последица немогућности експериментисања са сопственим начином живота због

уласка и такмичења на тржишту рада, млади људи могу развити неке мање или више кључне фрустрације, неку врсту егзистенцијалне празнине и вакуума, што може довести до незадовољства због досаде, можда и очаја због одређене врсте агресије која може бити усмерена против себе или против других. Ако се таква агресија међу адолесцентима уроти заједно, она коначно може да изазове и доведе до социјалних немира који су непожељни за друштво.

Према научним студијама све више је ученика који имају негативан став према школи. Чињеница је да школа у којој је заступљен такмичарски дух постаје место анксиозности. Паралишући страх од неуспеха спречава ученике да развију своје способности. Велики број уплашених ученика испољава знаке анксиозности, депресије, агресије, мањак одговорности и контакта са вршњацима иако истовремено жуде за њима, са тенденцијом све веће изолације. Осећају се усамљено и све више се окрећу конзумирању и зависности. Несигурност их често води у конформизам. Ученици под стресом често шаљу поруку својим наставницима да су сувишни и непотребни. Ови симптоми могу постати забрињавајући.

Наше друштво се суочава са кризом традиционалних вредности. Млади губе оријентацију и сигурност јер им одрасли не указују на праве вредности. Губитак традиционалних вредности доводи младу особу у ситуацију да више не зна шта треба да ради, евентуално не зна шта жели да ради. Ово је трагична ситуација јер је младима нарочито потребна оријентација, модел и водич кроз систем вредности.

Проблем је у порасту јер:

- наше друштво нуди широки спектар вредности што отежава избор;
- породице, збуњене образовним исходима, често су неми посматрачи и корисници образовних услуга;
- друштвене норме су усмерене на постигнуће и поседовање.

Susanna Conrad (1998) говори о промењеном детињству као последици промена у друштву као што су висока очекивања родитеља од детета, жеља за самосталним животом и егзистенцијална несигурност. Све више је породица са једним дететом, са једним чланом, разведених и ванбрачних заједница. Породица у класичном грађанском смислу губи на значају. Мења се и начин васпитања због промена система вредности. Од инструменталне оријентације у којој је дете представљало материјалну вредност за породицу (брине о старијим члановима породице, прилив новца, подела породичних послова) дете је постало нематеријална породична вредност с којим се повезује смисао живота, осећај испуњености и среће. Многи родитељи се усмеравају на дете чак и на штету партнерских односа. У случају развода, дете често компензује изгубљеног партнера. Док је раније превладавало да деца поштују родитеље, данас превладава да родитељи поштују дете (Schutze, 1988). Све више је презаштитничких родитеља, који смањују дететове обавезе унутар породице. Промењени стамбени услови ограничавају простор у коме дете борави. Смањује се време проведено у породици што се одражава на социјалне контакте. Деца су све више зависна од својих родитеља да би се дружила са својим вршњацима. Договор

о игри зависи од слободног времена родитеља и најчешће се замењује неком корисном активношћу. Све мање је природних површина за игру. Чак и на зеленим површинама пише да је забрањено газити по трави. Смањено кретање довело је до телесне преосетљивости и веће склоности повредама. Мобилни телефони и таблети заменили су баке и деке. Све млађа деца све више времена проводе поред телевизора или неког другог мобилног уређаја. Постала су преосетљива на стрес који проузрокује страх и несигурност. Смањују и губе границе у контактима. Повећава се број психолошких проблема као што су сметње концентрације, психосоматски поремећаји, поремећај сна и говорне сметње. Истовремено родитељи су све несигурнији у васпитавању детета.

Измењени услови имају и неке предности, као што је подстицање креативности и самосталности код деце, које да би се оствариле захтевају осетљивост за дечје потребе како би им се омогућио развој без великих оптерећења и притисака.

Giesecke (1996) уводи појам губитка детињства што значи да се деца остављају без оријентације и система вредности на основу којих могу да тумаче свет.

Може се поставити питање како водити и подстицати развој младих људи ради здравог, мирног и испуњавајућег будућег друштва - без етичке догматичности или рестриктивности? Које ефикасне начине за решавање личних проблема који преплављују децу и ометају учење школе треба да пронађу и примене?

Можда један од одговора лежи у логотерапији и егзистенцијалној анализи Виктора Франкла.

О логотерапији у образовању и васпитању објављени су многи радови. Ти радови показују како је логотерапија више превентивна, односно „промотивна“, може се рећи поступак образовања који ће у корену санирати потребе за „реактивним“ интервенцијама, односно психотерапијом у ужем смислу.

Дакле, логотерапија у образовању и васпитању је пре свега превентивно деловање, при чему васпитне методе треба да помогну младом човеку његовом суочавању са светом и друштвеном стварношћу.

Синтагма „логотерапија у образовању и васпитању“ означава имплементацију поставки логотерапије у педагошки рад са децом и младима.

На немачком језику сусрећемо се са појмом Logopädagogik – логопедагогија. Постоје индикације да је назив Logopädagogik – логопедагогија – први пут употребила Elisabeth Hinterholzer у свом дипломском раду при чему је појам Logopädagogik употребила с неодређеним чланом стављајући реч Logopädagogik под наводнике.

Значење појма Logopädagogik у немачком језику, може се сажети у следећих неколико чињеница. Прво - логопедагогија не може бити само подручје рада педагога у ужем смислу, односно особе која је завршила студије педагогије (дипломирани педагози, магистри или доктори педагогије), него и педагог у ширем смислу, дакле васпитач, учитељ, наставник и професор, сви они који се углавном

само практично баве васпитањем, образовањем и наставом, те елементе логотерапије користе у свом педагошком раду, односно раду са децом и младима. Друго - предуслов за увођење логотерапије у образовање и васпитање деце и младих је обука у подручју логотерапије и егзистенцијалне анализе.

Да би се избегла непрецизност тумачења појма »logopedagogija«, многи сматрају да је прикладније говорити о логотерапији у васпитању и образовању при чему сам појам терапија не треба схватити искључиво као лечење, већ га обухватити шире с обзиром на етимологију (грч. *therapeia*: служење, нега $\simeq$ *therápōn*: неговатељ; *therapeutēs*: слуша).

Историјски гледано, почеци логотерапије су уско повезани са светом младих. Крајем двадесетих година двадесетог века, у време велике економске кризе, када је много младих било незапослено, Франкл је као студент медицине основао бесплатно Саветовалиште за младе у Бечу код којих је приметио постојање унутрашње празнине коју је назвао „егзистенцијалним вакуумом“. Начин на који је Франкл реаговао, постављајући логотерапију у свакодневни живот, пружајући терапију, помоћ и подршку, актуелан је и данас.

Примена Франклових теза у раду са децом и младима заснива се на Десет теза о особи где је особа:

1. Индивидуум (не може се делити);
2. *Insumtabile* (не може се стопити са другом особом);
3. Апсолутни *povum* (ново биће, нова креација);
4. Духовна;
5. Егзистенцијална;
6. Ја, а не оно (себство, а не нагонско несвесно);
7. Остварује телесно-душевно-духовну целовитост;
8. Динамична;
9. Животиња није особа, јер се не може поставити изнад саме себе, није у стању поставити се насупрот себе;
10. Схвата саму себе из трансценденције.

На темељу наведених теза, ауторке Johanna Schechner i Heidemarie Zürner развиле су Десет логопедијских теза које чине битан садржај едукације где човек:

1. сустваратељ је своје равнотеже;
2. постаје видљив својом оријентацијом према смислу;
3. заслужује поштовање;
4. жуди за оријентацијом;
5. слободан је и одговоран;
6. сам бира како ће деловати;
7. тежи суверенитету;
8. динамичан је и отворен према свету;
9. препуштен је како ће се носити са животним кризама;
10. духован је.

Образовни систем треба да види ученика, као што га види логотерапија, као особу обдарену духовном димензијом, слободну, одговорну, само-трансцендентну и само-дистанцирајућу.

Принципи логотерапије су једноставни, али је утицај огроман. Са основним антрополошким премисама слобода воље, воље за смислом и смислом живота логотерапија побољшава способност особе да примени само-дистанцирање како би искусила „пркосну моћ духа“ и само-трансценденцију у тежњи ка вишем значењу или задатку. Наглашавање ситуације и њене јединствености, човека као појединца са јединственом личношћу помаже младим људима да науче да доносе личне, слободне и смислене, али високо одговорне изборе (личне али и друштвене). Не би усмерени на потрошњу, трчали за обећаном каријером. Уместо тога, размотрили би актуализацију неких значајнијих циљева који су кориснији за цело друштво.

Циљ примене логотерапије у образовању је да помогне ученицима у саморазвоју на начин да они више не криве друге или околности за своје ситуације или неуспехе. Фокус је на овде и сада, као и на оно што се може учинити у будућности, уместо на оптуживање прошлих догађаја. Ученик треба да сагледа где се налазе, где жели да буду и шта је неопходно да би постигао тај циљ. Образложење, планирање и преузимање одговорности од велике су важности за одлучивање шта ученик ради са својим животом сада и каква особа жели да постане. Усмерење је на јаке, свесне и самоодговорне ученике који своје одлуке доносе на основу сопственог и унутрашњег система вредности у складу са објективним захтевима онога што треба учинити и са својом савешћу.

На овај начин млади одрастају са више самопоштовања и поштовања других, са већом свешћу не само о својој личној слободи у понашању према својој индивидуалности, већ и о одговорности за своје изборе и дела, као и за своје самообразовање. Ово друго значи да је свака млада особа сама одговорна за развој сопственог карактера и личности саморефлексијом и самосвесношћу. Став опуштено или само следи масовно мишљење, није подржан или толерисан.

На питање шта је то што људима омогућава да остану здрави упркос трауматским искуствима, несрећном детињству и другим животним тешкоћама, одговор је логос, у значењу смисла. Смислом испуњен живот за којим жуди сваки човек. Питања: *Зашто ми је тако тешко?*, *Зашто су околности такве?*, требало би преиначити у: *Како ћу одговорити на ову ситуацију?*, *На шта ме ова ситуација позива?*

Логотерапија је корисна у помагању деци и младима са неприлагођеним понашањем да промене понашање и ставове и тако стекну контролу над својим животом. Фокус је на смислу. Ако се смисао понашања може изоловати и идентификовати, шансе да се ново понашање научи и примени у будућности су веће уколико се такво понашање и одлуке које претходе схвате. Стога је идентификовање смисла понашања и испитивање вредности таквог понашања помоћ деци да на јасан и прецизан начин повежу узрок и последицу. Истраживање разних могућности, помаже им да донесу одговарајуће изборе у будућности.

Lukas,E.(1992) указује на ситуације код хронично неприлагођених ученика да често постоји велики несклад између онога што ученици намеравају да ураде и онога што су урадили. Ово одступање открива карактеристичне ствари о њима.

Ученицима се може помоћи да идентификују циљеве и да траже њихове јединствене путеве да би их постигли на лично задовољавајући начин. Ако се деци помогне да виде своју посебност, рад на циљевима такође може имати смисао. Тако се ученику који жели да постане спортиста може помоћи да схвати да су многи часови учења теорије и тренирања делови постизања дугорочног циља, а учешће у овим активностима може само по себи бити радосно и испуњавајуће. За сваког ученика постоји смислен пут који само он/она може испунити на свој јединствен начин. Постоји нешто намењено сваком од нас на овом свету; свако од нас има задатак који га чека. У оквиру школског окружења, одраслима и деци се може помоћи да размотре могућности, донесу одлуке, дефинишу ставове и преузму одговорност за одлуке у учioniци и школском дворишту.

Дечја искуства не би требало да буду случајна, већ би их требало користити као градитеље вредности. Као смер могу послужити три Франклове вредносне категорије: **стваралачке** вредности (вредности које се могу остварити деловањем), оно шта дајемо свету; **доживљајне** вредности (које се могу остварити доживљавањем), оно шта узимамо од света и **вредности става** (може ли се у било којим условима задржати став).

Стваралачке вредности откривају ученикову радост стварања, доживљајне вредности отварају му очи за лепоту, док се вредности става граде у односу на животне изазове који су пред ученике постављени. Да би вредносне категорије постале део васпитања ученика потребно је усмеравати их да буду знатижељни, зачуђени, да делују односно стварају да би се развиле њихове стваралачке вредности. Усмеравање и упућивање на оно што је лепо, на уживање у лепоти и свету, ономе што нам свет даје, а ми примамо, развијамо њихове доживљајне вредности. Вредност става се развија васпитањем истином, понизности, скромности и доброти, посебно у ситуацијама које се препознају као мање задовољавајуће.

Хоћемо ли ученике васпитавати тако да уместо питања „Како да се послужим?“ поставе питање „Како да служим?“ Требало би прво одраслој особи, која је свесна личне одговорности и животног задатка, да буде јасно, које ће вредности изграђивати код ученика односно према којим темељним вредностима жели ученика усмерити. Тада ће бити јаснији одговор на једно од најтежих и често изнова постављеног питања: „Како треба волети дете?“

Fincham,E. (1994) указује на употребу логотерапије у брачним сукобима у породици ученика који могу имати трајни утицај на његово прилагођавање у зависности од тога како интернализује и екстернализује проблем. Док је дете усред породичних превирања, потребна му је помоћ и подршка. У многим случајевима школа може бити једино место стабилности током породичног поремећаја. Обучени наставници могу помоћи детету да схвати да породични проблеми нису дететова кривица. Користећи технике логотерапије, детету се може помоћи да идентификује краткорочне циљеве које ће му омогућити да схвати шта се може, а шта не може

учинити (идентификовати изборе) и подстаћи свест о томе какав став треба заузети према породичној кризи.

Не залази се у прошлост, нити се тражи неко други да би се окривио (моја мајка се према мени није понашала добро ...), већ је фокус на ученику у датом тренутку, на подручја која су под контролом ученика и које су његове одговорности. Шта ученик може урадити да промени ситуацију или која промена става је потребна према одређеној ситуацији?

Логотерапија није „путовање главом“ нити интелектуална вежба. У свом најширем смислу није техника која је резервисана само за терапеуте. Наставници могу бити катализатор да помогну ученику да пронађе смисао, али не могу дати смисао ученику или одређеној ситуацији. Сваки ученик мора сам открити смисао.

Уз обуку, наставници и саветници могу применити начела логотерапије користећи сократски дијалог, дерефлексију и учећи децу да доносе одлуке и преузимају одговорност за своје поступке и своје ставове.

Да би постигли ове циљеве треба истражити шта наставници треба да раде у учионици и какве неопходне промене треба унети.

Обучени наставници, могу помоћи ученицима да сагледају препреке смислу у њиховом животу, било биолошком, психолошко-социјалном или животном окружењу, да схвате да имају „вољу за смислом“ и да морају да превазиђу пуку потрагу да би живели и деловали смислено.

Ове промене не захтевају нове наставне методе, већ нов став наставника да ученика гледа по логотерапијским концептима и да их подстиче да развијају своје потенцијале, односно да га види као „**особу у постојању**“, не уочавајући у њему само оно што он тренутно јесте, већ и оно што може постати. Однос са ученицима мора бити искрен, отворен, пун поштовања и близак. Порука коју би ученици требало да добију од својих наставника гласи: ***Вредна си особа, без обзира на постигнућа, изглед или понашање. Ти си ми важан. Желим да ти помогнем да побољшаш разумевање математике, граматике и других предмета. Такође желим да ти помогнем да се избориш са агесијом и превазиђеш стрепње. Твоје замуцкивање није важно. Желим да чујем шта желиш да кажеш. Одвојићу време да те саслушам.*** Наставници увек треба да буду свесни своје улоге модела. Ученици посматрају да ли се њихове речи подударају са њиховим поступцима.

Наставници могу да користе сократски дијалог како би ученицима помогли да препознају своја осећања, проблеме, недоумице. Wilson, R. (1994) описује употребу сократског дијалога у учионици и предлаже следеће: „Учини ученике свесним могућностима људског духа: самооткривања, избора, јединствености, одговорности и самотрансценденције ... Помозите ученицима да постану свесни да је у њиховој моћи да користе ове ресурсе за проналажење смисаоних смерница ... Управо је то потребно како би ученици схватили да нису беспомоћне жртве, али да могу бити одговорни: и кад једном открију куда желе да иду и шта желе да раде, пут такође постаје смислен“.

На овај начин наставници постају партнери у разговору са ученицима о њиховим животним циљевима и проблемима, чак и ако то није била намера наставника.

Неки предмети у школи се лако подвргну расправи о смислу. Часови књижевности могу понудити дела о људима који су се суочили са кризом смисла и о томе како су их превазишли. У овим временима обесхрабрујуће малодушности и недостатка перспективе, суочавање са оваквим књижевним текстовима подстиче дијалог и ослобађа успаване потенцијале.

Часови филозофије могу покренути питања о смислу у филозофији.

Овакве теме често подстичу ученике да даље истражују живот усмерен ка смислу. Ове активности могу се наставити ван учионице, у породици ученика.

Неке од могућности су:

- Читалачке групе које се баве темом смисла. Бира се материјал за читање који пружа наду и представља човека као само-трансцендентног и у потрази за смислом.
- Отворене дискусионе групе које се баве питањима смисла.
- Групе за писање које следе увид да „писати значи читати себе“. Међу предложеним темама могу бити страх, нада, храброст, смисао, срећа.

Такође, алат графикон са логотипом који је предложила Hirsch, B.(1990) помаже да се ученик усредсреди на одређене активности, пружа слободу давања приоритета и избора и идентификује понашања која се могу уградити (или елиминисати) како би се поспешио раст и развој ученика.

Још једно важно поље логотерапијског подухвата су предавања и обуке за родитеље. Ипак можда најважније, морамо упознати ширу јавност са идејама логотерапије за отуђену омладину.

Креативне примене базичних идеја логотерапије у образовни систем могу постати обећавајуће. У раду са младим људима значајне су две идеје:

1. Идеја тражења квалитета живота је изазов за наставнике да подсети ученике да су они одговорни за тражење. Ова отвореност према свету омогућава ученицима да се усмере према значењу које треба открити, особи коју воле, задатку који треба да испуне, ка променама, расту и могућностима у будућности.
2. Идеја јединствености је предуслов за самопоуздање и самопоштовање.

У школама се стално повећава недељни фонд часова и администрација, тако да наставници имају све мање времена за ученике. Ученици се осећају преплављеним све већим бројем вршњака у одељењу, што им отежава успостављање позитивних међуљудских односа. Такође, многи ученици живе у породицама где је отац због природе посла више одсутан него присутан, живи изван куће и има друга интересовања. У многим ситуацијама мајка је једина која се стара

о детету, а као запослена мајка често се исцрпљена враћа кући с посла и има све мање времена да саслуша и помогне детету. С друге стране, у школама са великим бројем ученика и вишесменским радом, повећаним оптерећењем наставника, индивидуални рад са ученицима се свео на минимум.

Потребу за увођење логотерапије у систем образовања и васпитања уочили су многи аутори још половином прошлог века. Континуирано интезивирање потребе за логотерапијом у педагошком раду поткрепљено је статистичким подацима о стању менталног здравља деце и младих у свету. Према подацима од 2001-2004 године Националног института менталног здравља - The National Institute of Mental Health (NIMH), међу америчким адолесцентима узраста од 13-18 година 49,5% адолесцената је имало неки ментални поремећај, а од њих 22,2% је имало озбиљне тешкоће. За одређивање нивоа коришћени су критеријуми засновани на DSM-IV. У последњих петнаест година једно од петоро деце има тешкоћа са менталним здрављем. Уочен је пораст ADHD-а за 43 %, пораст депресије за 37% код младих. У Немачкој је, према подацима које наводи Statistisches Bundesamt, 2015. године од укупног броја пацијената било око 4.600 деце и млађих од 15 година који су били хоспитализовани због депресије (2% од укупног броја). Међутим, у односу на 2000. годину тај број се удесетостручио, док се број хоспитализованих од депресије више него удвостручио.

Ако образовање и васпитање схватимо као **уметност поштовања** (Lukas, E.), темељити ћемо га на осетљивости за јединственост и непоновљивост ученика, поштујући их и развијајући код њих поштовање према другима, а на темељу тога и одговорност и свесност да управо њих чека само њима дати задатак, изазов вредности у садашњем тренутку.

Одгајајући дете тако да себи постави питање. „Шта треба да урадим?“, а да се не преиспитује може ли то да уради, развијамо код њега „орган смисла“, савест, способност помоћу које ће препознати животне обавезе без страха од немоћи њиховог испуњавања, чиме му се омогућује истински напредак и здрав развој што је и циљ образовања и васпитања.

У Табели 1. описани су примери размишљања (васпитача и деце) и понашања деце узраста од 3 до 7 година који показују да су деца на овом узрасту способна да изразе и развију своју духовну димензију: способност да процене шта је добро, а шта зло, способна да употребе своју слободну вољу и промене став, надрасту сами себе, насмеју својим страховима и увиде смисао неке ситуације.²

Табела 1. Како деци узраста 3-7 година приближити основне логопедагошке појмове, интервенције и тезе²

Основни логопедагошки појмови	Примери који су дали полазни логопедагошке едукације
Аутотрансценденција (самонадрастање) - из љубави према некоме или нечему заборавити на себе	Када некога много волиш, па због њега направиш нешто што ти је тешко, на пример, даш пријатељу последње парче колача, или се играш с млађим братом или сестром игру које теби више није забавна, али њему јесте.
Праповерење - интуитивни осећај да неко или нешто веће од нас брине о нама, да ће се све добро завршити.	Када мислиш да ће све на крају испасти добро. Када се догоди нешто лоше, а ти верујеш да ће се то некако решити. Када верујеш да постоји Бог који се брине да све на крају буде добро. Добио си високу температуру, а требало је са друговима да играш фудбал. Можеш бити љут на маму зато што те не пушта напоље и бити тужан зато што се твоји пријатељи играју, а ти мораш бити у кревету. А онда се сетиш да си дан раније цели дан играо фудбал, јако се уморио и ознојио и да си се можда зато разболео и да се можда следећи пут мораш мало и одморити и да ти мама сигурно жели најбоље кад ти каже да мораш остати у кревету док не оздравиш и да ћеш сигурно још много пута играти фудбал са пријатељима. Када тако размишљаш онда ти буде лакше.
Пркосна моћ духа - способност издржати непријатност ради много вредног циља	Када ти неко каже да је нешто немогуће, а ти баш одлучиш да ћеш се потрудити да то направиш. На пример, неко ти каже да си много мали да би се бринуо за пса или мачку, а ти покажеш да знаш на пример маци даш храну како треба и промениш јој песак.

Основне логопедагошке интервенције	
Промена става - заузети другачији став према истој особи, ситуацији, догађају, који открива позитивне елементе	Када размислиш о томе како нешто што изгледа ружно може постати лепо. На пример, твој друг сломи руку, жао ти је што га боли, што ће му неко време рука морати бити у гипсу. Али, на тај гипс му сви другови могу нешто нацртати и он може постати леп, шарен, весео. Када погледаш тај гипс, не видиш само то да је другу сломљена рука, већ и то да он има много другова који га воле.
Дерексфлексја - преусмеравање пажње од ситуације која се тренутно не може променити	Када те нешто мучи, али радиш нешто друго да не мислиш на то. На пример, љут си што је требало да идеш у парк, а пада киша па не можеш. И онда одлучиш да се нећеш више љутити због тога што не можеш у парк, него ћеш се забавити нечим другим у кући или помоћи у распремању куће. При том можеш певати, причати о смешним стварима и слично - јер се можемо добро забавити онда када ми то хоћемо, а не само онда када је напољу лепо време.
Хумор (парадоксална интенција): знати насмејати се свом страху	Идеш код лекара и бојиш се инјекције и онда нацрташ лекара са јааако великом инјекцијом. Можеш тој инјекцији нацртати уста, очи, дати јој име...И онда видиш како су праве инјекције заправо пуно мање и да јако не боле. Код моје девојке пали прича о пауку Јурици. Проширили смо причу на паукову целу породицу и сваки пут када Леа види паука, тражи да разговарам с њим, па тако причамо где је био, шта ради, шта ми радимо, где су му пријатељи и сл. и то је врло забавно.
Теза да свака ситуација има неки смисао (Није свако зло за зло)	Када си много болестан, некад треба да идеш у болницу. Тужан си због тога, тешко ти је што си болестан, хтео би да останеш код куће, али доктор каже да те много боље могу лечити у болници. И тамо ти је у почетку мало тешко, али онда се почнеш боље осећати па се почнеш играти с другом децом, понекад постанете и пријатељи. А доктори и сестре ти помажу кад се лоше осећаш, помажу ти да што пре оздравиш, па кад се вратиш кући опет можеш радити све као и пре. Добили смо нову лопту која нам је, иако смо пазили, побегла, откотрљала се у грмље и пробушила. Тужни смо јер је лопта била лепа и нова, плашимо се да ће се тата и мама љутити јер нисмо довољно пазили. Сви су ми пријатељи помогли у тражењу лопте и кад смо видели да је уништена, рекли су да ћемо сви заједно скупити новац и купити нову лопту. Схватио сам да имам добре пријатеље који ће ми увек помоћи.

Франклова ученица Elisabeth Lucas у свом делу Духовна психологија (2001) у контексту десет божјих заповести написала је Декалог о логотерапијском преводу:

1. Заповест: Не смеш изгубити однос према трансценденцији.
2. Заповест: У себи мораш сачувати пријемчивост за вредности.
3. Заповест: Повремено мораш интимно разговарати удвоје са својом савешћу.
4. Заповест: Својим родитељима треба да опростиш грешке које су направили на теби.
5. Заповест: Безусловно мораш потврђивати смисленост живота.
6. Заповест: Уживање мораш схватити као спорадично деловање љубави.
7. Заповест: Оно што је твоје мораш само узимати за себе и преузимати на себе.
8. Заповест: Међуљудску патњу не смеш у свет проширивати.
9. Заповест: Мораш пазити на заједништво породице и чувати га.
10. Заповест: Не смеш истрајавати на глаголу имати, него на глаголу бити.

Наставници који раде на постизању ових циљева постају заговорници хуманизације образовања.

Обучени наставници захтеваће достигнућа и поштовање, али ће се такође односити према ученицима на људском нивоу, тако да наше школе буду не само место за учење већ и за живот и раст.

Омогућити детету спознају да је живот вредан и смислен један је од највећих и најтежих задатака, као и проналажење начина да се код детета развије став да ће управо оно дати животу значајан допринос због своје непоновљивости и јединствености, ма како малено било и ма како се безначајно осећало, да њега у животу чека само њему намењен задатак.

Литература:

1. Велички, В., Велички, Д. (2018). Логотерапија у одгоју и образовању- термилошко одређење и садржајне смјернице. Нова присутност 16, (2). 333-349.
2. Пахљина, Ц., (2018). Сувремено дјетињство и логопедагогија. Напредак, 159(3). 309-324.
3. Addad, M., (1994). Self-Transcendence in the Schools. International Forum for Logotherapy Journal of search for Meaning. 17(2).
4. Erzen, F. I., (1997), 20(2), Teaching Children Peace Making Skills. International Forum for Logotherapy Journal of search for Meaning. 20(2).
5. Hirsch, B. Z., (1994). Logotherapy in School Crisis Situation. International Forum for Logotherapy Journal of search for Meaning. 17(2).
6. Hirsch, B. Z., (1998). The Application of Logotherapy in Public Education. International Forum for Logotherapy Journal of search for Meaning. 21(2).
7. Hirsch, B. Z., (1995). The application of logotherapy in education. The International Forum for Logotherapy, 18 (1). 32-36.
8. Hoppe H. N. (1989). Logotherapy in schools. The NFL, 12(1).
9. Humberger, F. E., (1995). Logotherapy and the Globalization of Industry. International Forum for Logotherapy Journal of search for Meaning. 18(1).
10. Hutzell, P. R. & Finck, W. C., (1994). Adapting the Life Purpose Questionnaire for Use with Adolescent Populations. International Forum for Logotherapy Journal of search for Meaning. 17(1).
11. Lieban-Kalmar. V. (1984). Logotherapy: A Way to Help the Learning Disabled Help Themselves. Academic Therapy, 19 (3). 261-268.
12. Rice, G. E. & Sianjina, R. R., (1995). Teaching that Encourages Meaningful Learning. International Forum for Logotherapy Journal of search for Meaning. 18(2).
13. Rice, G. E. & Young, M. B., (1998). Meaning in Education: The Constructivist Teacher. International Forum for Logotherapy Journal of search for Meaning. 21(2).
14. Schreiber, A., (2015). Logotherapy in educational systems. Challenges of the Knowledge Society. Education and Sociology. The International Conference CKS, 939-945.
15. <https://www.nimh.nih.gov/health/education-awareness/shareable-resources-on-child-and-adolescent-mental-health.shtml> . Приступљено 03.02.2021.
16. <https://www.nimh.nih.gov/health/statistics/prevalence/any-disorder-among-children.shtml>. Приступљено 03.02.2021.